

*Landeninformatie
Bos en Hout*

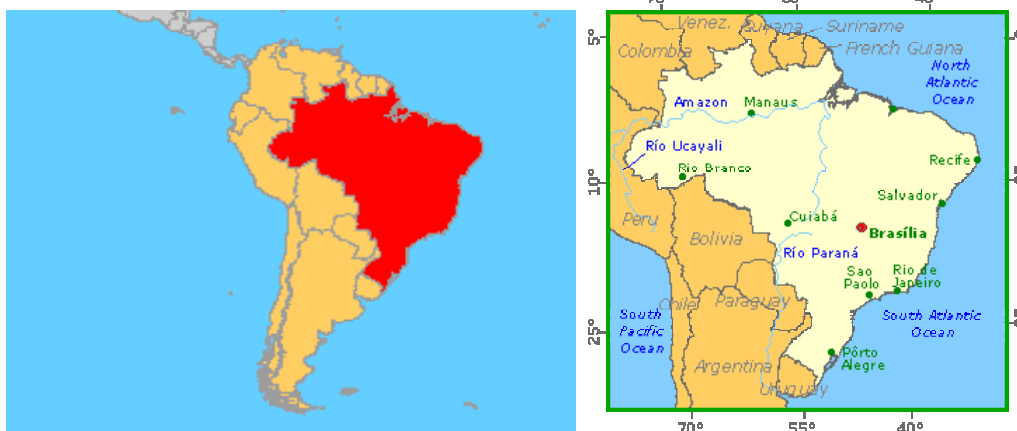
Brazilië

*Uitgave: Stichting Probos
In opdracht van: VVNH*

Wageningen, mei 2004

BRAZILIE

Oppervlakte 846 miljoen ha (249 x Nederland); bosareaal 544 miljoen ha; bevolking 172 miljoen inwoners; Bruto Nationaal Inkomen per hoofd US\$ 3060; gemiddelde inflatie 9%; rondhoutproductie 236 miljoen m³; export rondhout 570.000 m³

1. De bosbouwsituatie in het kort samengevat

Brazilië heeft 's werelds grootste areaal tropisch regenwoud: ruim 544 miljoen ha. Bossen bedekken 66% van het totale landoppervlak van Brazilië. Het Amazonewoud omvat 260 miljoen ha en vertegenwoordigt bijna 80% van alle Braziliaanse bossen. De savanne is 125 miljoen ha groot. Behalve regenwouden en droge savannes heeft Brazilië ongeveer 6 miljoen ha houtplantages, voornamelijk bestaande uit Eucalyptus (50%) en den (40%). Verder heeft Brazilië meer dan 30 miljoen ha Nationale Parken en natuurreservaten.

Ondanks de inspanningen van de overheid is de ontbossing van het Amazonewoud in hoog tempo voortgeschreden: jaarlijks verdwijnt er gemiddeld 2,3 miljoen ha bos. Schattingen door de lokale houthandel wijzen erop dat bosbouwactiviteiten slechts voor 2% bijdragen aan de ontbossing in het Amazonegebied; het overgrote deel komt door de landbouw¹. Recente maatregelen om ontbossing tegen te gaan, hebben o.a. geleid tot een moratorium op de exploitatie en de verkoop van beschermde houtsoorten (zoals mahonie) en hebben de omvang van agrarische bedrijven in het Amazonebekken drastisch beperkt. Ook het regenwoud in de Atlantische kustzone heeft het zwaar te verduren gehad van de menselijke activiteiten: er is nog slechts 5% over van het oorspronkelijke areaal. De natuurbescherming en het milieubeleid zorgen voor een beperking van illegale houtkap in de Atlantische kustzone. In het Amazonegebied is illegale kap echter nog steeds een groot probleem, ondanks de zware straffen die door Braziliaanse inspecteurs worden opgelegd. Naar schatting wordt jaarlijks 12 - 20 miljoen m³ hout illegaal gekapt in het Amazonegebied¹.

In onderstaande tabel staan de schattingen van FAO van het totale bosareaal in 2000 en van de gemiddelde jaarlijkse ontbossing in de periode tussen 1990 en 2000

Tabel 1: Landoppervlak, bosoppervlak en ontbossing in Brazilië

Bosbedekking	Verandering bosbedekking 1990 - 2000	
Ha	Ha/jaar	%/jaar
544.000.000	-2.309.000	-0.4

(Bron: FAO Forest Resource Assessment 2000)

Schattingen van de USDA Global Agriculture Information Network over het Braziliaanse bosareaal in 2002 komen overigens op een veel kleiner bosareaal van 412 miljoen ha (tabel 2).

¹ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

Tabel 2: Bosareaal volgens het USDA Global Agriculture Information Network in 2002

Braziliaanse bos in 2002	Oppervlakte (miljoen ha)
Totale bosoppervlak	412
beschermd regenwoud	178
exploitabel bos	245
waarvan tropisch hardhout	241
waarvan naaldhout	3
houtplantages (loof- en naaldhout)	6

(Bron: USDA GAIN 2003)

2. Bosbeleid

In Brazilië worden bossen gedefinieerd als: natuurlijke of aangeplante biomassasystemen met diverse relaties ten opzichte van groeiplaats en omgeving, met variabele economische, sociale en genetische gebruiksmogelijkheden voor huidige en toekomstige generaties. Heel breed dus.

2.1 Boswetgeving

De laatste Braziliaanse boswet dateert van 1965, met als doel: behoud en bescherming van het bosbezit; het verwezenlijken van doelmatig bosbeheer en bosexploitatie; het bevorderen van herbebossing. Natuurlijke bossen dienen het gemeenschappelijk belang voor het land en de bevolking. De meeste bossen in Brazilië zijn in particulier bezit en beheer. De bossen in bezit van de overheid zijn in hoofdzaak beschermd bos. De boswet geeft aan welke bosgebieden beschermd zijn en waar kap verboden is. Dit betreft voornamelijk bossen op hellingen en langs de oevers van rivieren. Exploitatie van dergelijke erosiegevoelige gebieden is bij wet verboden, evenals in gebieden die uit educatief, wetenschappelijk of recreatief oogpunt van belang zijn.

De Boswet van 1965 wordt momenteel herzien. In 2001 is er een herziening van de Nationale Boswet (Forest code) voorgelegd aan het congres. Een punt van heftige discussie is het voorstel van senator Micheletto om het oppervlak van beschermde gebieden voor elke grondbezit in het Amazonegebied van 80% nu te verminderen tot 50%. Meer dan 300 NGO's voeren op dit moment actie om deze herziening van de Boswet er niet door te krijgen².

In oktober 2000 is door de president een nieuw Nationaal Bosplan vastgesteld, dat bestaat uit drie belangrijke onderdelen: (1) uitbreiding van het geplante en beheerde bosareaal (Forestar); (2) duurzaam bosbeheer (Sustenar); (3) bescherming tegen ontbossing, het branden van kapvlakten en bosbranden (Florescer). Met de uitvoering van dit Nationale Bosplan is een bedrag gemoeid van 1,5 miljard dollar, te besteden over een periode van drie jaar (2000-2003). De belangrijkste vernieuwingen betreffen³:

- toename van de oppervlakte 'National Forests' tot 50 miljoen ha in 2010 (een gebied ter grootte van Spanje !)
- Verzekeren dat 10% van de toekomstige houtbehoefte wordt gedekt door National Forests
- bestemmen van 20 miljoen ha Amazonewoud voor duurzaam bosbeheer in 2010
- oprichten van een bosontwikkelingsfonds met een jaarlijks budget van 40 miljoen US dollar
- verbeteren van de houtoogstefficiëntie tot 50% in 2003
- vergroten van het aandeel van Braziliaans hardhout op de wereldmarkt van 4% naar 10% in 2010
- zorgen voor een toename van de export van houtproducten met een hoge toegevoegde waarde tot 30% in 2010
- handhaven van de huidige positie van koploper in de markt voor pulp en papier

In de nieuwe Federale Grondwet van 1989 en 1993 is vastgelegd dat ook de staten en de provincies wetten kunnen uitvaardigen ten aanzien van het bosbeheer. In deze grondwetherzie-

² <http://www.globalforestwatch.org/english/brazil/index.htm>

³ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

ning zijn de rechten van de oorspronkelijke bevolking omschreven en beschermd en is een aantal maatregelen opgenomen ter bescherming van de bossen en het milieu. De nieuwe grondwet verklaart de bossen in het Amazonegebied en in de Atlantische kustzone tot nationaal erfgoed. In deze bossen zijn alleen activiteiten toegestaan die het milieu en de natuurlijke hulpbronnen niet (blijvend) verstoren. Ongeveer 32 miljoen ha geniet een zekere mate van bescherming in 'National Forests' (FLONA's). Hier is bosexploitatie niet verboden, maar de overheid streeft hier naar duurzaam bosbeheer⁴. 12 miljoen ha van het Braziliaanse regenwoud in het Amazonegebied is volledig beschermd⁵.

De website van FAO Forestry geeft het volgende overzicht van recente wetten die voor de Braziliaanse bos- en houtsector van belang zijn:

- National Forest Code of 1965 (No. 4771), now in the 67th edition due to a large number of amendments
- Resolution on protective measures for protected areas of 1988 (Conama no 11)
- Order on the Brazilian Institute for Environment and Natural Renewable Resources of 1989 (No 7957)
- Order regulating motorsaw use of 1992 (No. 149)
- Authorization procedure for forest products transport of 1992 (no.139) and amendment on special regime for transport of 1993 (No. 44)
- Order on Logged tree exportation system of 1993 (No. 13)
- Resolution on Atlantic forest standards of 1993 (Conama no. 10)
- Order on establishing auction requirements for selling forest products of 1994 (No. 24)
- Order on Creating Tree Logged Control System SISMAAD of 1994 (No. 71)
- Delegating IBAMA competence tot State Authorities in the field of forestry register of 1994 (No. 89)
- Decree on approving the Regulation of National Forests of 1994 (No. 1298)
- Order on transport and marketing of logged trees of Bertholletia originating from the State of Para of 1995 (No. 112)
- Order on the exploitation of primordial forests in South, South-East and Middle-west and North-East regions of 1995 (No. 113)
- Order on establishing ATPF authorisation conditions for exportation of mahogany of 1995 (No. 120)
- Order on reforestation conditions, forestry plans and forestry associations of 1996 (No.29)
- Resolution on provisions for environmental disasters caused by forest ecosystems destroy of 1996 (Conama no. 2)
- Provisional measure to increase forest protection in each individual farm in the Amazon from 50% to 80% of 1996 (No. 2080).
- Presidential decree on the National Forest Plan of 2000 (No. 3420)

2.2 Toezicht en uitvoering

Het ministerie voor Milieu, Water en het Amazonegebied is verantwoordelijk voor de bosbouwsector. Dit ministerie ziet toe op de activiteiten van het Instituut voor Milieu en Hernieuwbare Hulpbronnen (IBAMA), is voorzitter van de Nationale Raad voor het Milieu (CONAMA) en neemt deel aan de Presidentiële Kamer voor het beleid van hernieuwbare hulpbronnen, die o.a. verschillende aspecten samenhangend met het bos coördineert. Dit is een lastige positie omdat het ministerie tegelijk de bos en houtsector vertegenwoordigt én verantwoordelijk is voor het milieu. De laatste tijd komt het steeds vaker voor dat het milieubeleid ten koste gaat van de commerciële belangen van de houtsector.

Iedereen die betrokken is bij de bosexploitatie moet ingeschreven staan bij de IBAMA: het Instituut voor milieu en hernieuwbare grondstoffen (onderdeel van het ministerie van Milieu). IBAMA heeft in elk van de Braziliaanse deelstaten een regionaal kantoor dat verantwoordelijk is voor de herbebossing, het beheer van nationale parken en de bosbouwkundige ontwikkeling

---

⁴ Verissima, A and Cochrane, M.A. 2003. A proposed new system of forest concessions in the Brazilian Amazon could reshape the logging industry. ITTO Tropical Forest Update 13/3.

⁵ <http://www.fao.org/forestry/foris/webview/forestry2/>

van de betreffende deelstaat. IBAMA krijgt de laatste jaren financiële steun vanuit het buitenland om bepaalde projecten effectiever te kunnen uitvoeren⁶.

Sinds 1988, zijn in Brazilië 27 Federale Staten en het Federale District en meer dan 5000 gemeenten gezamenlijk verantwoordelijk voor de uitvoering en controle op aanvullende wetgeving binnen hun gebieden. NGO's en de private sector zijn vertegenwoordigd in de Nationale Raad voor het Milieu (CONAMA) en kunnen deelnemen aan zog Task Forces van de Presidentiële Kamer. Belangrijke internationale en Braziliaanse NGO's zijn betrokken bij bosbeschermingsactiviteiten⁷.

Bedrijven die grote hoeveelheden hout verwerken (> 10.000 m³) zijn verplicht om ter compensatie herbebossing te verrichten in het deel van het bos dat zij exploiteren. Bij exploitatie in het natuurlijke bos is de concessiehouder bij wet verplicht om een plan op te stellen en uit te voeren voor duurzaam bosbeheer. Dit plan moet bestaan uit een bosinventarisatie, een kapplan en een logistiek plan. Op het perceel moet selectieve kap plaatsvinden: bomen met een dbh < 45 cm mogen niet gekapt worden. Voor eindkap met een oppervlakte kleiner dan 50 ha moet de exploitant een verklaring opstellen waarin staat wat hij met het hout gaat doen. In alle andere gevallen moet hij zich houden aan een vastomlijnd en goedgekeurd bosexploitatieplan⁸. In 1998 ontving IBAMA 2806 aanvragen van bosbeheersplannen maar kende er slechts 928 goed. Het is onduidelijk wat er met de afgekeurde plannen gebeurde: zijn deze bedrijven gewoon verder gegaan zonder goedgekeurd beheersplan?⁹

De Braziliaanse regering heeft ambitieuze plannen om het oppervlak 'National Forests' (FLONA's) in het Amazonegebied van 10 miljoen ha in 2002 uit te breiden tot 50 miljoen ha in 2010. In de FLONA's worden bosconcessies uitgeven om opbrengsten te genereren, illegale houtkap te verminderen en de toepassing van duurzaam bosbeheer te bevorderen. FLONA's bestaan in Brazilië al sinds 1965 en in 2002 waren het er 49 met een totaal oppervlak van 15 miljoen ha, waarvan 10 miljoen ha in het Amazonegebied¹⁰. Twaalf additionele FLONA's (met een totaal oppervlak van 3,6 miljoen ha) zijn in voorbereiding, FLONA's zijn bosbeschermingseenheden die bedoeld zijn voor het rationele gebruik van bosproducten onder een regime van duurzaam bosbeheer. Volgens het nieuwe Nationale Bosprogramma van 2000 is het de bedoeling dat FLONA's opbrengsten verschaffen aan de lokale bevolking, o.a door het innen van royalties (stumpage fees) en belasting om de administratie, monitoring en controle van het concessiesysteem te kunnen betalen¹¹. Indien een FLONA niet winstgevend is, zullen er geen concessies worden aangeboden. Toekenning van concessies aan bosexploitatiebedrijven is gebaseerd op drie criteria: de bied-prijs, het voorgestelde bosbeheersplan en de betrouwbaarheid van de bieder. Bijvoorkeur wordt er in FLONA's gebruik gemaakt van Reduced Impact Logging. Echter, dit vereist een aanzienlijk expertise en planning door de concessiehouder, terwijl hij zijn potentiële opbrengst moet afwegen tegen de kosten van royalties, administratie, het maken van een gedegen beheersplan en de operationele exploitatiekosten. In de huidige situatie met veel illegale houtkap is het economisch niet mogelijk om met duurzaam geproduceerd hout uit Reduced Impact Logging te concurreren met goedkoop illegaal gekapt hout^{12, 13}.

2.3 Certificering

In december 2003 was ruim 1,4 miljoen ha bos gecertificeerd volgens FSC richtlijnen, verdeeld over 35 bosenheden. Ruim 500.000 ha bestaat uit natuurlijk bos. In Brazilië zijn tot op heden (december 2003) 179 FSC CoC certificaten afgegeven¹⁴. Het FSC gecertificeerde Precious Woods-project (80.000 ha) leverde tot voor kort het belangrijkste aanbod duurzaam geproduceerd (Braziliaans) tropisch hardhout op de Nederlandse markt. De multiplexproducent Gethal Amazonas heeft in 2000 een FSC certificaat ontvangen voor haar eigen bossen (40.000 ha). De firma Juruá heeft een gecertificeerd bosgebied van 37.000 ha onder beheer. In mei 2001 is

⁶ <http://www.globalforestwatch.org/english/brazil/index.htm>

⁷ <http://www.globalforestwatch.org/english/brazil/index.htm>

⁸ <http://www.fao.org/forestry/foris/webview/forestry2/>

⁹ <http://www.globalforestwatch.org/english/brazil/index.htm>

¹⁰ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

¹¹ Verissima, A and Cochrane, M.A. 2003. A proposed new system of forest concessions in the Brazilian Amazon could reshape the logging industry. ITTO Tropical Forest Update 13/3.

¹² Verissimo, et al 2002. national forests in the Amazon. Science 297: 1478

¹³ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

¹⁴ <http://www.fscoax.org/principal.htm>

140.658 ha bos van Cikel Brasil Verde FSC gecertificeerd. Uit dit bosgebied wordt naar schatting jaarlijks 20.000 m³ hout naar Nederland en België geëxporteerd. In Brazilië wordt hard gewerkt aan een uitbreiding van het areaal duurzaam beheerd bos. Het aantal gecertificeerde bedrijven breidt zich maandelijks uit, mede met hulp van Nederlandse houtondernemingen¹⁵. De recente politieke machtswisseling in Brazilië heeft grote gevolgen voor de reguliere houtkap, terwijl FSC gecertificeerde arealen buiten schot blijven. FSC gecertificeerd hout ondervindt geen hinder van de politieke maatregelen, maar heeft er juist voordeel bij, aldus een recent artikel in de Houtwereld¹⁶. Brazilië beschikt over twee door FSC goedgekeurde regionale standaarden. In Nederland zijn inmiddels ruim dertig Braziliaanse houtsoorten met een certificaat voor duurzaam bosbeheer verkrijgbaar. Deze vinden toepassing in de grond-, weg- en waterbouw, maar ook in geveltimmerwerk en tuintoepassingen. Ook is er een steeds toenemende hoeveelheid gecertificeerd Braziliaans triplex op de Nederlandse markt verkrijgbaar. Brazilië werkt sinds 1993 aan een eigen certificeringssysteem (CERFLOR) voor duurzaam bosbeheer. Het systeem is gebaseerd op internationale afspraken (ITTO, Tarapopo, Helsinki en ISO-guidelines) en voorziet in onafhankelijke verificatie en een chain of custody regeling¹⁷. De procedures en normen zijn recentelijk voltooid. CERFLOR is lid van PEFC¹⁸. Nu de overheid het certificeringproces ondersteunt, eerdere certificering financieel succesvol blijkt te zijn en er meer belangstelling is vanuit consumentenlanden¹⁹ zoals Nederland, zal naar verwachting het aantal gecertificeerde bosgebieden toenemen²⁰.

2.4 Bedreigingen

In Januari 1998 heeft het Braziliaanse Gouvernement, via het ministerie voor Milieu, Water en het Amazonegebied een aantal nieuwe maatregelen afgekondigd om ontbossing tegen te gaan²¹:

- Instellen van plattelandskrediet en milieu criteria voor het Nationale Programma ter Versterking van Family Farming (PRONAF), dat tot doel heeft om agroforestry activiteiten te financieren, alsmede het herstel van gedegradeerd land en duurzaam bosbeheer;
- Uitvaardigen van een wet die de controle en het beheer van branden van kapvlakten ten behoeve van landbouwkundig gebruik, de omvorming naar weiden en het opruimen van kapafval van de bosexploitatie reguleert;
- Het opnieuw in gebruik nemen van milieucriteria om bezittingen aan te kunnen merken voor onteigening; overeenkomst tussen IBAMA en INCRA voor gezamenlijke acties, met het oog op versterken van de samenwerking tussen beide instituten en om de tegenstrijdigheden op te heffen die er (nog) bestaan tussen milieubeleid en het beleid voor landbezit;
- wetsontwerp dat de spelregels voor bosconcessies vastlegt met betrekking tot het ontsluiten en exploiteren van natuurlijke hulpbronnen voor de productie van goederen en diensten van Nationale, Staats- en gemeentelijke bossen (Public Forests);
- Creëren van zeven 'National Forests' (FLONA's)
- Uitbreiding in 2000 van wettelijk beschermde gebieden tot minstens 105 van de Amazone 'territories';
- implementatie van trainings- en capacity-buildings programma's voor de bosbouwsector;
- Wet die duurzaam bosbeheer regelt in het Amazonegebied;
- regeling voor 'community forest management' voor hout en niet-hout producten;
- agrarisch ontwikkelingsplan om gedegradeerde gebieden in het Amazonegebied te herstellen plus een heroriëntatie op het opnieuw in bezit nemen van herstelde gebieden

Een monitoring van de jaarlijkse ontbossing in het Amazonegebied liet in de periode 2002-2003 een ontbossing van 2,4 miljoen ha zien (tabel 3)²².

Tabel 3. Jaarlijkse ontbossing in het Amazone-gebied

¹⁵ Centrum Hout, De Stand van Zaken, Duurzaam bosbeheer en houtkeurmerken, 2003

¹⁶ Houtwereld nr. 22, 13 november 2003

¹⁷ <http://www.inmetro.gov.br/qualidade/cerflor.asp>

¹⁸ <http://www.pefc.org>

¹⁹ <http://www.amazonia.org.br>

²⁰ Centrum Hout, De Stand van Zaken, Duurzaam bosbeheer en houtkeurmerken, 2003

²¹ <http://www.un.org/esa/agenda21/natlinfo/wssd/brazil.pdf>

²² Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

Jaar	Oppervlakte (miljoen ha)
1988	2,11
1989	1,78
1990	1,38
1991	1,11
1992	1,38
1993	1,49
1994	1,49
1995	2,90
1996	1,81
1997	1,32
1998	1,73
1999	1,72
2000	1,82
2001	1,81
2002	2,32
2003	2,37

(Bron: www.amazonia.org.br)

Ook de illegale houtkap blijft een groot probleem in het Amazonegebied, ondanks de zware straffen die door Braziliaanse inspecteurs worden opgelegd (zie hoofdstuk 4).

Overheidssubsidies voor herbebossing zijn in 1986 ingetrokken. Herbebossing is nu vooral een zaak van private bedrijven, vooral van de pulp, papier en platenindustrie en van de houtskoolindustrie²³. Gemiddeld werden er in de periode 1987 tot 1992 nog 197.000 ha/jaar herbebost. De afgelopen 5 jaar is de herbeboste oppervlakte teruggelopen tot 150.000 ha per jaar. Capitains of industry schatten dat vanaf 2005 er 300.000 ha per jaar zou moeten worden herbebost om de achterstand weer enigszins in te lopen.²⁴

Met de machtswisseling in Brazilië in 2003 heeft de nieuwe president Lula alle ambtenaren op het ministerie van Milieu, Water en het Amazonegebied vervangen. De onbekendheid (onbekwaamheid) van de nieuwe ambtenaren met de bosbouwsector, waar dit ministerie voor verantwoordelijk is, heeft de bureaucratie in de hand gewerkt. Met name in de deelstaat Para speelt dit probleem, waar bijvoorbeeld kapvergunningen veel te laat worden afgegeven. Daarbij komt dat de president de houtkap aan banden heeft gelegd maar anderzijds wel toestaat dat er bos wordt opgeruimd om plaats te maken voor landbouwgrond onder het mom van de hongerbekrijging voor miljoenen arme Brazilianen²⁵.

3. Houtbeleid

3.1 Houtverwerkende industrie

Vanaf 1980 moet de houtverwerkende industrie bij elk houttransport een certificaat van herkomst afgeven. Zagerijen krijgen alleen toestemming om dergelijke certificaten af te geven als ze belasting betalen voor herbebossing. De hoogte van de belasting is evenredig met de hoeveelheid hout die het bedrijf verwerkt. De belasting wordt afgedragen aan IBAMA. De zagerijen moeten bovendien maandelijks een formulier invullen over de omvang van hun productie en de bestemming van het gezaagde hout.

In 1989 lanceerde de federale overheid een natuurcampagne, waarin tevens enkele decreten waren uitgewerkt voor de houtverwerkende industrie: grote bedrijven die jaarlijks meer dan 12.000 m³ rondhout verwerken, zijn verplicht om de door hen geëxploiteerde bosgebieden duurzaam te onderhouden en te herbebossen. Jaarlijks moet minimaal 40% van het door hen gebruikte hout afkomstig zijn uit deze bosgebieden, waarbij het de bedoeling is dat dit percentage in de nabije toekomst naar 100% gaat. Kleinere bedrijven die minder dan 12.000 m³ hout

²³ <http://www.fao.org/forestry/foris/webview/forestry2>

²⁴ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

²⁵ Artikel in de Houtwereld, van november 2003).

verwerken kunnen desgewenst met andere bedrijven samenwerken in een gezamenlijk herbebossingproject. Bij IBAMA kunnen ze dan zaailingen, materialen en kennisondersteuning krijgen. Kleine bedrijven die minder dan 4000 m³ rondhout verwerken hoeven alleen een certificaat van herkomst te verstrekken.

Het bosbedrijfsleven maakt zich zorgen over het overheidsbeleid dat grotendeels gefocussed lijkt te zijn op natuur- en milieubescherming. Vandaar dat de bos- en houtsector een petitie aan de president heeft aangeboden waarin zij verzoekt om een nieuw Agentschap voor Houtproductie, dat zich moet gaan bezighouden met bosuitbreidingprojecten in Brazilië, waarmee zeer grote bedragen zijn gemoed. Ter overreding voeren ze aan dat Brazilië vanaf 2004 een tekort in houtproductie gaat krijgen²⁶.

3.2 Houtproductie

Er bestaan helaas nog geen officiële en betrouwbare statistieken over de productie van rondhout. De informatie die hier bij elkaar verzameld is, geeft dan ook hoogstens een indicatie (best expert guess).

Brazilië is de vijfde grootste houtproducent ter wereld en de grootste producent van tropisch hardhout. Bijna de helft van de totale houtproductie is gericht op zaaghout, een groot deel van de rest op pulp en papier. De productie van plaatmaterialen is eveneens aanzienlijk op wereldschaal. Brazilië consumeert een relatief hoog aandeel van zijn eigen houtproductie maar is desondanks een van tien grootste exporteurs van houtproducten en een van de drie grootste producenten en consumenten van brandhout ter wereld (zie tabel 4). Dit brandhout is niet alleen bestemd voor huishoudelijke gebruik maar wordt ook veel gebruikt in de ijzer- en staalindustrie: in totaal 133 miljoen m³ per jaar.

De Braziliaanse zagerij-sector bestaat uit 10.000 meestal kleine tot medium grote bedrijven, die zo'n 23 miljoen m³ gezaagd hout produceren. De afgelopen 5 jaar is de zagerijsector door een proces van structurele verandering gegaan, waardoor de concurrentiekracht, vernieuwing in technologie en investeringen zijn toegenomen. Het aandeel zaaghout (tropisch hardhout) dat afkomstig is van aangeplante bossen bedroeg in 2002 ongeveer 30% van de totale hoeveelheid zaaghout. Tien jaar geleden was dat nog 25%¹⁶.

Tabel 4: Houtproductie in de periode 1993-2001 (in duizend m³ en tonen)

	Units x1000	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Roundwood	Cum	205686	208913	211130	212306	213480	213703	231563	235402	236422
Industrial Roundwood	Cum	81350	83435	84518	84601	84684	83764	100395	102994	102994
Sawlogs and Veneer Logs	Cum	44779	46779	47779	47779	47779	46779	48300	49290	49290
Pulpwood and Particles	Cum	30701	30701	30701	30701	30701	0	0	0	0
Other Indust Roundwd	Cum	5870	5955	6038	6121	6204	6284	7361	7843	7843
Wood Fuel	Cum	124336	125478	126612	127705	128796	129939	131168	132408	133428
Sawnwood	Cum	18628	18691	19091	19091	19091	18591	17280	23100	23100
Sawnwood (C)	Cum	8591	8591	8591	8591	8591	8591	6730	7800	7800
Sawnwood (NC)	Cum	10037	10100	10500	10500	10500	10000	10550	15300	15300
Wood-Based Panels	Cum	3233	3538	3558	3223	3708	3498	5214	5853	5853
Veneer Sheets	Cum	300	310	300	265	1150	440	560	620	620
Plywood	Cum	1575	1870	1900	1600	1200	1700	2200	2470	2470
Particle Board	Cum	660	660	660	660	660	660	1500	1762	1762
Fibreboard	Cum	698	698	698	698	698	698	954	1001	1001
Wood Pulp	Mt	5441	5795	5903	6292	6421	6774	7113	7338	7436
Mechanical Wood Pulp	Mt	475	448	466	492	443	466	444	502	460
Semi-Chemical Wood Pulp	Mt	37	37	37	31	27	27	44	46	27
Chemical Wood Pulp	Mt	4870	5240	5331	5627	5795	6147	6521	6689	6814
Dissolving Wood Pulp	Mt	59	70	69	142	156	134	104	101	135
Other Fibre Pulp	Mt	119	106	75	75	77	80	102	104	89
Recovered Paper	Mt	1287	1287	1287	1287	1287	1287	2416	2612	2612
Paper and Paperboard	Mt	5352	5730	5856	5885	6475	6524	6255	6473	7354
Newsprint	Mt	268	263	282	277	265	273	242	266	230
Printing+Writing Paper	Mt	1670	1858	1791	1807	1996	1966	2070	2100	2150
Other Paper+Paperboard	Mt	3414	3609	3783	3801	4214	4285	3943	4107	4974

²⁶ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

(Bron: FAO Forestry - Brazil)

Het Amazonegebied produceert jaarlijks 25 miljoen m³ tropisch hardhout in de vorm van rondhout. Er is een toename van het areaal gecertificeerd bos in het Amazone gebied. De houtproducenten krijgen ongeveer 20% méér voor gecertificeerd hout. Bosproductiebedrijven krijgen belastingvoordeel van de Braziliaanse overheid indien ze kunnen aantonen dat ze duurzaam bosbeheer toepassen²⁷.

De totale waarde van Braziliaanse export van houtproducten bedroeg 1,7 miljard US dollar in 2002. De export van zaaghout was ongeveer US\$ 525 miljoen. De belangrijkste markten voor Braziliaans hout waren: VS met 37%, Frankrijk met 8%, Spanje met 7% en China met 7%. De vooruitzichten voor de export gaan uit van een toename met 4% in 2003 door de gunstige omwisselingkoers en door de toegenomen marktpromotie door de Braziliaanse hout en meubelsector. De binnenlandse vraag naar houtproducten neemt eveneens toe, vooral in de bouw- en meubelindustrie.

3.3 Houtplantages

Officiële gegevens over houtplantages gaan uit van een oppervlakte van ongeveer 7 miljoen ha in 1990. De iets conservatievere FAO-cijfers gaan uit van 5 miljoen ha in 2000. Het USDA GAIN report²⁸ gaat uit van 6 miljoen ha plantages in 2002. Jaarlijks komt er 135.000 ha nieuwe plantages bij. De belangrijkste soorten zijn *Eucalyptus* met bijna 3 miljoen ha en *Pinus* met 1,8 miljoen ha. Ze zijn hoofdzakelijk bedoeld voor de productie van pulp en papier en daarnaast ook voor houtskool en plaatmaterialen. Rubber komt op de derde plaats met 180.000 ha. Teak plantages omvatten 13.500 ha. Plus een beperkt areaal overige loofhoutsoorten zoals *Terminalia*, *Gmelina*, *Mahonie* en *Casuarina* (tabel 5). Jaarlijks wordt er in Brazilië gemiddeld 3500 ha teak bijgeplant.

Tabel 5: Plantage oppervlakte in 2000

Species group	Area	
	[ha]	[%]
Eucalyptus	2,964,000	59.5
Rubber	180,000	3.6
Teak	13,500	.3
Pinus spp.	1,769,300	35.5
Other Coniferous	54,700	1.1
Total	4,981,500	100.0

(Bron: FAO FRA 2000)

De productie van zaaghout afkomstig uit de naaldhoutplantages in het zuiden van Brazilië neemt jaarlijks toe met ongeveer 4%, doordat deze plantages ouder beginnen te worden. Het is echter de verwachting dat er in de nabije toekomst een tekort aan zaaghout gaat ontstaan, doordat er veel te weinig wordt geïnvesteerd in de herbebossing van naaldhoutplantages.

4. Illegale houtkap

De, al dan niet legale, omvorming van bos naar veeteelt- en akkerbouwgronden (soja) is verreweg de belangrijkste factor voor ontbossing, maar volgens de het Braziliaans ministerie van Milieu (IBAMA) heeft ook de commerciële houtkap de afgelopen 30 jaar aan het verlies van ruim 50 miljoen ha bos in Brazilië bijgedragen. Volgens IBAMA verdwijnt er in Brazilië ongeveer 2,3 miljoen ha bos per jaar, waarbij voornamelijk in het Amazone gebied ook illegale houtkap een belangrijke rol speelt. In 1997 verklaarde de Braziliaanse overheid, Secretaria de Assuntos

²⁷ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

²⁸ Westman, W.W. 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

Estratégicos, dat 80% van de oogst in dit gebied illegaal is²⁹. IMAZON, een onafhankelijk onderzoeksinstituut voor de promotie van duurzaam bosbeheer, kwam tot de conclusie dat in 1998 90% van het hout uit de Amazone afkomstig zou zijn van illegale kap³⁰. Roberto Smeraldi, Friends of the Earth Amazonia, spreekt over een hoeveelheid illegaal gekapt hout van ca. 12 – 15 miljoen m³. Tevens beweert hij dat ca. 60% van de houtkap in de Amazone op legale wijze geschiet, door middel van autorisatie voor ontbossing (kaalkap)³¹. Het USDA Global Agriculture Information Network schat dat in het Amazonegebied jaarlijks circa 25 miljoen m³ hout wordt gekapt, waarvan slechts 20% (5 miljoen m³) afkomstig is van gebieden die onder bosbeheer staan, terwijl de rest (80%) illegale houtkap betreft. Volgens de Association of Timber Exporters van de Deelstaat Para, is ongeveer de helft van het hout dat geëxporteerd wordt uit het Amazonegebied afkomstig uit legale kap en de andere helft is illegaal. In tegenstelling tot wat velen menen, wordt het merendeel, 75%³², van dit (illegale) hout niet geëxporteerd, maar vindt een bestemming in het zuiden van Brazilië (vooral in de deelstaat Sao Paulo)³³.

Eenvoudige toegang tot het bos, corruptie binnen de overheid en de armoede, waardoor mensen bereid zijn risico's te nemen om geld te verdienen (en hout snel en makkelijk geld oplevert), zijn belangrijke redenen voor het voorkomen van illegale houtkap in Brazilië.

Traditioneel gezien is Nederland voor haar tropische hout voornamelijk gericht op Azië en voor hout voor de grond- weg- en waterbouw op Afrika. Echter, Zuid-Amerika is een regio waar (FSC) certificering behoorlijke vorderingen maakt. Het aandeel Zuid-Amerikaans hout is dan ook de afgelopen tijd voorzichtig toegenomen.

5. Productie, handel en verbruik houtproducten

Uit de officiële statistieken blijkt dat er vrijwel geen export van rondhout plaatsvindt en dat er een miljoen m³ gezaagd hout wordt geëxporteerd. Dat laatste is 6,5 % van de totale productie van gezaagd hout in Brazilië. Illegaal hout lijkt dus vooral een inlands probleem te zijn.

Bron (tenzij anders vermeld): FAOSTAT - Forestry data and Forestry Trade Flow 2001

(www.fao.org)

Handel				
	import		export	
	x miljoen US\$	%	x miljoen US\$	%
Totaal producten en diensten ¹⁾	58.300	100	58.200	100
Totaal hout en houtproducten	766	1,3	2.589	4,4
waarvan				
rondhout	3	-	16	-
gezaagd hout	63	0,1	512	0,9
platen	35	-	469	0,8
pulp	166	0,3	1.246	2,1
papier en karton	499	0,8	346	0,6

¹⁾ Bron: World Trade Organisation – International Trade Statistics 2002 (data 2001) (www.wto.org)

Houtverbruik en zelfvoorziening	
Inclusief brandhout	Exclusief brandhout

²⁹ Política Florestal: Exploração Madeireira na Amazônica. Secretaria de Assuntos Estratégicos (SAE), 1997

³⁰ Friends of the Earth, Briefing: Import of illegal tropical timber to the UK, 2001

³¹ Reactie Smeraldi (Amigos da terra – Amazonia Brasileira, Friends of the Earth Amazonia) op SBH questionnaire, 29 januari 2004

³² <http://forests.org/archive/brazil/gpfoilbg.htm>

³³ Westman, W.W 2002. Brazil Solid Wood Products Annual 2002. USDA GAIN report 2618

Jaarlijks verbruik hout en houtproducten 202 miljoen m ³ r.e. = 1264 m ³ per inwoner	Jaarlijks verbruik hout en houtproducten 68 miljoen m ³ r.e. = 423 m ³ per inwoner
zelfvoorzieningsgraad 117 %	zelfvoorzieningsgraad 152 %

¹⁾ r.e. = rondhout equivalent

Rondhout (exclusief brandhout)							
		totaal	naaldhout	niet tropisch loofhout	tropisch loofhout		
* 1000 m ³	productie	102.994	39.666	37.328	26.000		
	import	79	8	71	1		
	export	574	480	80	14		
	verbruik	102.499	39.194	37.319	25.987		
* milj US\$	import	3	0	3	0		
	export	16	13	1	2		
zelfvoorzieningsgraad		100 %					
herkomst import				bestemming export			
naaldhout		tropisch loofhout		naaldhout		tropisch loofhout	
Uruguay	98 %	Paraguay	49 %	Portugal	99 %	Duitsland	57 %
rest	2 %	Argentinië	34 %	rest	1 %	India	28 %
		rest	5 %			rest	15 %
		onbekend	12 %				

Gezaagd hout							
		totaal	naaldhout	niet tropisch loofhout	tropisch loofhout		
* 1000 m ³	productie	23.100	7.800	0	15.300		
	import	163	3	158	2		
	export	2.162	1.148	0	1.013		
	verbruik	21.101	6.655	158	14.289		
* milj US\$	import	63	1	62	0		
	export	512	229	0	283		
Zelfvoorzieningsgraad		109 %					
herkomst import				bestemming export			
naaldhout		loofhout		naaldhout		tropisch loofhout	
Argentinië	68 %	Paraguay	98 %	Ver. Staten	62 %	Frankrijk	15 %
Bolivia	15 %	rest	2 %	Marokko	8 %	Spanje	14 %
Australië	9 %			Spanje	6 %	China	12 %
rest	8 %			Mexico	5 %	Ver. Staten	12 %
				China	3 %	<i>Nederland</i>	10 %
				<i>Nederland</i>	1 %	Portugal	8 %
				rest	15 %	rest	29 %

Fineer en multiplex							
		totaal	fineer	multiplex			
* 1000 m ³	productie	3.090	620	2.470			
	import	21	19	2			
	export	1.439	62	1.377			
	verbruik	1.672	577	1.095			
* milj US\$	import	10	9	1			
	export	397	37	360			
zelfvoorzieningsgraad			107 %	226 %			
herkomst import				bestemming export			
fineer		multiplex		fineer		multiplex	
Paraguay	13 %	Italië	19 %	Canada	26 %	Ver. Koninkrijk	25 %
Ver. Staten	7 %	Paraguay	19 %	Ver. Staten	24 %	Ver. Staten	18 %
rest	10 %	Finland	16 %	Israël	11 %	Duitsland	12 %
onbekend	70 %	Maleisië	13 %	Spanje	8 %	Ierland	6 %
		Ver. Staten	11 %	China	6 %	<i>Nederland</i>	2 %
		Argentinië	10 %	<i>Nederland</i>	1 %	rest	22 %
		rest	12 %	rest	25 %	onbekend	15 %

Spaan- en vezelplaat							
		totaal	spaanplaten	vezelplaten			
* 1000 m ³	productie	1.863	1.762	1.001			
	import	115	74	41			
	export	250	36	214			
	verbruik	2.628	1.800	828			
* milj US\$	import	25	11	14			
	export	72	13	59			
zelfvoorzieningsgraad			98 %	121 %			
herkomst import			bestemming export				
spaanplaten		vezelplaten		spaanplaten		vezelplaten	
onbekend	100 %	Argentinië	67 %	België	25 %	Ver. Staten	45 %
		Chili	11 %	Duitsland	15 %	Duitsland	10 %
		Spanje	6 %	Korea	15 %	Italië	8 %
		Duitsland	5 %	Ver. Staten	12 %	Nigeria	7 %
		rest	11 %	Italië	9 %	België	6 %
				Argentinië	6 %	rest	26 %
				rest	18 %		

Pulp, papier en karton

		pulp	oud papier	papier en karton			
* 1000 ton	productie	7.436	2.612	7.354			
	import	316	12	599			
	export	3.333	5	680			
	verbruik	4.419	2.620	7.272			
* milj US\$	import	166	1	499			
	export	1.246	1	346			
zelfvoorzieningsgraad		168 %	99 %	101 %			
herkomst import				bestemming export			
		pulp		papier en karton			
		pulp		papier en karton			
Ver. Staten	56 %	Canada	42 %	Ver. Staten	23 %	Argentinië	29 %
Argentinië	28 %	Finland	15 %	België	12 %	Ver. Staten	7 %
Chili	9 %	Ver. Staten	13 %	China	11 %	Italië	7 %
rest	7 %	<i>Nederland</i>	1 %	Japan	8 %	Chili	6 %
		rest	29 %	Ver. Koninkrijk	6 %	België	5 %
				Italië	6 %	rest	40 %
				<i>Nederland</i>	0,1 %	onbekend	6 %
				rest	24 %		
				onbekend	10 %		